

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه فردوسی مشهد

دانشکده ادبیات و علوم انسانی دکتر علی شریعتی

پایان نامه کارشناسی ارشد

گروه آموزشی زبان شناسی

گرایش آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان

بررسی کنش های گفتاری دعا و نفرین در زبان فارسی

استاد راهنما: دکتر اعظم استاجی

استاد مشاور: دکتر شهلا شریفی

نگارش: لیلا صبوچی خامنه

بهمن ۱۳۸۹

تعهد نامه

این جانب لیلا صبحی خامنه دانشجوی دوره کارشناسی ارشد، رشته زبانشناسی (آزفا) دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد نویسنده‌ی پایان نامه‌ی «بررسی کنش های گفتاری دعا و نفرین در زبان فارسی» تحت راهنمایی دکتر اعظم استاجی متعهد می‌شوم:

- *تحقیقات در این پایان نامه توسط این جانب انجام شده است و از صحت و اصالت برخوردار است.
- *در استفاده از نتایج پژوهش‌های محققان دیگر، به مرجع مورد استفاده استناد شده است.
- *مطالب مندرج در پایان نامه، تا کنون توسط خودم یا فرد دیگری برای دریافت هیچ نوع مدرک یا امتیازی در هیچ جا ارائه نشده است.
- *کلیه‌ی حقوق معنوی این اثر متعلق به دانشگاه فردوسی مشهد می‌باشد و مقالات مستخرج با نام « دانشگاه فردوسی مشهد» و یا « Ferdowsi University of Mashhad » به چاپ خواهد رسید.
- *حقوق معنوی تمام افرادی که در به دست آمدن نتایج اصلی پایان نامه تاثیرگذار بوده‌اند در مقالات مستخرج از رساله رعایت شده است.
- *در کلیه مراحل انجام این پایان نامه، در مواردی که از موجود زنده (یا بافت‌های آن‌ها) استفاده شده است ضوابط و اصول اخلاقی رعایت شده است.
- *در کلیه مراحل انجام این پایان نامه، در مواردی که به حوزه اطلاعات شخصی افراد دسترسی یافته یا استفاده شده است، اصل رازداری، ضوابط و اصول اخلاق انسانی رعایت شده است.

تاریخ

امضای دانشجو

مالکیت نتایج و حق نشر

- *کلیه حقوق معنوی این اثر و محصولات آن (مقالات مستخرج، کتاب، برنامه‌های رایانه‌ای، نرم افزارها و تجهیزات ساخته شده) متعلق به دانشگاه فردوسی مشهد می‌باشد. این مطلب باید به نحو مقتضی در تولیدات علمی مربوطه ذکر شود.
- *استفاده از اطلاعات و نتایج موجود در پایان نامه بدون ذکر مرجع مجاز نمی‌باشد.

*متن این صفحه نیز باید در ابتدای نسخه‌های تکثیر شده وجود داشته باشد.

به پدر و مادرم؛

که مایه‌ی آرامشم شدند در دشوارترین روزهایم!

این مختصر را مدیون بسیار کسان هستم:

مدیون استادان عزیزم در گروه زبان‌شناسی به ویژه دکتر اعظم استاجی استاد راهنما، دکتر شهلا شریفی استاد مشاور و دکتر رضا زمردیان و دکتر محمود الیاسی استادان داور که زحمت مطالعه‌ی دقیق این نوشتار را کشیدند و مرا از راهنمایی‌های ارزنده‌ی خویش بهره‌مند ساختند.

مدیون دوستان بسیار خوبم در گروه زبان‌شناسی که با کمک در جمع‌آوری داده‌ها، ترجمه‌ی متون، معرفی منابع و... بسیار یاری‌ام کردند به ویژه خانم‌ها راضیه احمدی، مرضیه ناصری، زهرا حسینی، معصومه خدایی و خانم آریامنش منشی محترم گروه زبان‌شناسی.

مدیون دوستان بسیار خوبم در جای جای کشور که یاری بی‌دریغ خود را در جمع‌آوری دعاها و نفرین‌های مناطق محل سکونت خود، به من ارزانی داشتند به ویژه دکتر فرانک جهانگرد، دکتر فاطمه مجیدی، دکتر هادی یآوری و خانم‌ها شهره احدیت، عطیه جوادی، مرضیه جوکار و ...

مدیون فرزندان شیرینم، شرزین و شهرزاد و نهال که شب‌های بی‌بازگشت فراوانی از گنجینه‌ی کودکی‌شان را بی‌قصد خوابیدند تا من بخوانم و بنویسم؛ و مدیون فاطمه سبیل و فاطمه مددی عزیز که به جای من برایشان لالایی خواندند و دیکته گفتند و به حرف‌های بی‌پایانشان گوش دادند.

این مختصر را مدیون همه‌ی همدلی‌ها و همراهی‌های بی‌دریغ مهربانترین دوستم هستم، که از قضای روزگار همسرم است.

نه از روی فرتنی‌های معمول، که به جد می‌دانم ضعف‌ها و کاستی‌های فراوانی در کارم بوده. برخی رادانستم، و نتوانستم که برطرف کنم. و بسیار دیگر را ندانستم. دانایی را هر که هدیه‌ام کند، دینی بزرگ بر گردنم خواهد گذاشت حتی اگر سخنش تلخ و نادلپذیر باشد.

اگر دشنام فرمایی و گرنفرین، دعا گویم جواب تلخ می‌زبید لب لعل شکر خارا

لیلا صبحی خامنه / زمستان ۱۳۸۹

بسمه تعالی

مشخصات رساله / پایان نامه تحصیلی دانشجویان
دانشگاه فردوسی مشهد

عنوان رساله / پایان نامه: بررسی کنش‌های گفتاری دعا و نفرین در زبان فارسی

نام نویسنده: لیلا صبوچی خامنه

نام استاد(ان) راهنما: دکتر اعظم استاجی

نام استاد(ان) مشاور: دکتر شهلا شریفی

رشته تحصیلی: زبان‌شناسی (آزفا)	گروه: زبان‌شناسی	دانشکده: ادبیات و علوم انسانی دکتر علی شریعتی
تاریخ دفاع: ۸۹/۱۱/۹		تاریخ تصویب: ۱۳۸۸/۱۰/۱۶
تعداد صفحات: ۱۷۶		مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد ☒ دکتری ☐

چکیده رساله / پایان نامه :

این پژوهش ابتدا با بررسی داده‌های جمع‌آوری شده، به تعیین عناصر و اجزای دخیل در کارگفت‌های دعا و نفرین پرداخته است. در این راستا، عناصر: موجب‌کنش، کنشگر، کنش‌پذیر، خواسته‌ی کنش، واسطه‌ی کنش، کنش بیانی و کارکردکنش معرفی شده و ویژگی‌های هر یک از آن‌ها در داده‌های پژوهش مورد بررسی قرار گرفته است.

نکات دیگری که در این پژوهش بدان‌ها پرداخته شده، روشن کردن مرز دقیق کارگفت‌های دعا و نفرین و نیز بیان شباهت‌ها و تفاوت‌های آنها با دو دسته از مفاهیم می‌باشد؛ یکی مفاهیمی که این اصطلاحات در دیگر حوزه‌ها (از جمله دیدگاه دینی) دارند و دیگری، کارگفت‌هایی چون قربان صدقه و دشنام و ناسزا و ... که اشتراکات فراوانی با این دو کنش گفتاری دارند.

امضای استاد راهنما :	کلید واژه :
	۱. کنش گفتاری
	۲. دعا
	۳. نفرین
	۴. دشنام، فحش، ناسزا
	۵. قربان صدقه
تاریخ :	

فهرست مطالب

فصل اول کلیات	۱۵
۱- مقدمه	۱۶
۲- نظریات اساسی	۱۷
۳- ساختار پژوهش	۱۷
۴- پرسش‌های پژوهش	۱۸
۵- شیوه‌ی کار	۱۹
۵-۱- در سطح مفهومی	۱۹
۵-۱-۱- رویکرد	۱۹
۵-۱-۲- هدف	۲۰
۵-۲- در سطح عملیاتی	۲۰
۵-۲-۱- کنترل داده‌ها	۲۰
۵-۲-۲- روش جمع‌آوری داده‌ها	۲۰
۶- تعاریف و اصطلاحات	۲۱
۶-۱- پیشنهاد چند اصطلاح	۲۲
۶-۱-۱- ارتباطات موجود میان کنش‌های گفتاری مختلف	۲۲
۶-۱-۲- عناصر و اجزای کارگفت‌های نفرین و دعا	۲۳
۶-۱-۳- تمایز میان کنش پذیر، مخاطب و شنونده	۲۵
۶-۲- اشکالات موجود	۲۶
۶-۲-۱- زاویه دیدهای مختلف	۲۷
۶-۲-۲- اصطلاحات دارای همپوشانی	۲۷
۶-۳- ارائه‌ی تعاریف عملیاتی	۲۹
۶-۳-۱- زبان فارسی در این پژوهش	۲۹

۳۰	۶-۳-۲- دعا در این پژوهش
۳۰	۶-۳-۳- نفرین در این پژوهش
۳۱	خلاصه و جمع بندی فصل اول
۳۳	فصل دوم: چارچوب نظری و پیشینه‌ی تحقیق
۳۴	۱- مقدمه
۳۵	۲- چارچوب نظری
۳۵	۲-۱- تعریف کنش‌های گفتاری از دیدگاه‌های مختلف
۳۵	۲-۱-۱- دیدگاه‌های متفاوت
۳۸	۲-۱-۲- تمایز قائل شدن میان سه اصطلاح
۴۰	۲-۲- آرای آستین در نظریه‌ی کنش‌های گفتاری
۴۱	۲-۲-۱- فعل‌های بیانی
۴۲	۲-۲-۲- ویژگی‌های زبانی و راه‌های تشخیص پاره گفت‌های بیانی
۴۴	۲-۲-۳- پاره گفت‌های بیانی صریح و ضمنی
۴۵	۲-۲-۴- شرایط کارآیی
۴۵	۲-۲-۵- کنش بیانی، غیر بیانی و پس بیانی
۴۶	۲-۳- آرای سرل در باب کنش‌های گفتاری
۴۷	۲-۳-۱- تقسیم بندی کنش‌های گفتاری
۴۸	۲-۳-۲- عوامل تمایز انواع پنجگانه‌ی کارگفت‌ها
۵۰	۲-۳-۳- شرایط تعیین کارایی یک کارگفت
۵۱	۲-۳-۴- پاره گفت‌های بیانی مستقیم و غیر مستقیم
۵۲	۳- دعا، نفرین و برخی کارگفت‌های موازی
۵۲	۳-۱- دعا و نفرین در فرهنگ لغت‌های مختلف
۵۶	۳-۲- دعا و نفرین در علوم دینی

۵۹	۳-۳- اصطلاحات همجوار با دعا و نفرین
۶۱	۴- پیشینه‌ی کارهای انجام شده در زمینه‌ی پژوهش اخیر
۶۲	۴-۱- کارگفت‌های دیگر غیر از نفرین و دعا
۶۴	۴-۲- نفرین و دعا از دیدگاه‌های غیر زبان‌شناختی
۶۶	۴-۳- کارگفت‌های نفرین و دعا از دیدگاه زبان‌شناختی
۶۸	خلاصه و جمع بندی فصل دوم
۶۹	فصل سوم: تجزیه و تحلیل داده‌ها
۷۰	۱- مقدمه
۷۱	۲- انواع عناصر دخیل در کارگفت‌های دعا و نفرین و ویژگی‌های هر یک
۷۲	۲-۱- کنشگر
۷۲	۲-۲- کنش‌پذیر
۷۴	۲-۲-۱- تشخیص کنش‌پذیر
۷۴	۲-۲-۲- حضور فیزیکی کنش‌پذیر
۷۷	۲-۲-۳- خودنفرینی و خوددعایی
۷۹	۲-۲-۴- کنش‌پذیر غیر انسان
۷۹	۲-۲-۵- کنش‌پذیر جمع
۸۰	۲-۳- کنش بیانی
۸۰	۲-۳-۱- در سطح نحوی
۸۳	۲-۳-۲- در سطح صرفی
۸۳	۲-۳-۳- در سطح آوایی
۸۴	۲-۳-۴- کنش بیانی‌های خلاق و قالبی
۸۷	۲-۳-۴- کنش بیانی‌های کنایی و استعاری
۸۸	۲-۴- واسطه‌ی کنش

- ۸۹.....۲-۳-۱- خداوند
- ۹۰.....۲-۳-۲- قرآن، بهشت، جهنم، معصومین و اولیاء و ...
- ۹۱.....۲-۳-۳- دیگران
- ۹۱.....۲-۳-۴- سرنوشت، طبیعت، بیماری‌ها، مصیبت‌ها و ...
- ۹۲.....۲-۳-۵- کنشگر یا کنش‌پذیر
- ۹۳.....۲-۳-۶- حیوانات، اشیاء، اعضای بدن و ...
- ۹۵.....۲-۳-۷- موجودات موهوم و اساطیری
- ۹۵.....۲-۳-۸- مفاهیم (چون مرگ، خبر، آرزو و...)
- ۹۶.....۲-۳-۹- ایام و رویدادهای خاص
- ۹۶.....۲-۵- خواسته‌ی کنش
- ۹۷.....۲-۵-۱- انواع خواسته‌ی کنش‌ها
- ۱۰۲.....۲-۵-۲- روابط خواسته‌ی کنش با دیگر عناصر کارگفت
- ۱۰۶.....۲-۵-۳- نفرین‌های نرم و عقیم کردن نفرین
- ۱۰۸.....۲-۶- موجب کنش
- ۱۰۹.....۲-۶-۱- موجب برون کنشی
- ۱۱۰.....۲-۶-۲- موجب درون کنشی
- ۱۱۴.....۲-۷- کارکردکنش‌ها
- ۱۱۵.....۲-۷-۱- انواع کارکردهای دعا
- ۱۱۹.....۲-۷-۲- انواع کارکردهای نفرین
- ۱۲۵.....۲-۷-۳- یک کارگفت با چند کارکرد
- ۳- مقایسه‌ی کارگفت‌های دعا و نفرین با مفاهیم آن‌ها در دیدگاه‌های دیگر...۱۲۵**
- ۱۲۶.....۳-۱- شباهت‌های دو دیدگاه
- ۱۲۷.....۳-۲- تفاوت‌های ناشی از کنش بیانی

۱۳۰.....	۳-۳- تفاوت های ناشی از کارکرد کنش
۱۳۰.....	۳-۴- تفاوت های ناشی از واسطه‌ی کنش
۱۳۱.....	۳-۵- تفاوت های ناشی از خواسته‌ی کنش
۱۳۱.....	۳-۵-۱- در دعاها و نفرین‌های خلاق و غیر قالبی
۱۳۲.....	۳-۵-۲- در دعاها و نفرین‌های قالبی
۱۳۳.....	۳-۶- تفاوت های ناشی از کنش پذیر، مخاطب و شنونده
۱۳۴.....	۳-۷- تفاوت های ناشی از موجب کنش
۱۳۵.....	۴- ترسیم روشن مرزهای دعا و نفرین با برخی کارگفت‌های موازی
۱۳۶.....	۴-۱- قربان صدقه
۱۳۸.....	۴-۲- وعده وعید
۱۳۹.....	۴-۳- تهدید
۱۳۹.....	۴-۴- فحش، دشنام، ناسزا
۱۴۰.....	۴-۴-۱- در شکل عبارت وصفی
۱۴۲.....	۴-۴-۲- در شکل جمله
۱۴۵.....	جمع بندی
۱۴۶.....	فصل چهارم جمع بندی و نتیجه گیری
۱۴۷.....	۱- مقدمه
۱۴۹.....	۲- جداول و نمودارها
۱۵۷.....	۳- برخی نتایج به دست آمده
۱۵۸.....	۴- پیشنهادهایی برای پژوهش‌های بعد
۱۵۹.....	منابع فارسی
۱۶۱.....	منابع لاتین
۱۶۱.....	منابع اینترنتی
۱۶۲.....	پیوست ۱- نفرین‌ها
۱۷۰.....	پیوست ۲- دعاها

• کلیات

فصل اول

Empty rounded rectangular box with a green border.

Empty rounded rectangular box with a green border.

Empty rounded rectangular box with a purple border.

Empty rounded rectangular box with a purple border.

Empty rounded rectangular box with a blue border.

Empty rounded rectangular box with a blue border.

۱- مقدمه

مباحث مطرح شده در کاربردشناسی و تحلیل گفتمان از جمله مباحثی است که به دلیل ماهیت کاربردی و میان‌رشته‌ای، با استقبال فراوانی روبه‌رو است. در کاربردشناسی مسائل گوناگونی مطرح شده‌است که از جمله‌ی اصلی‌ترین آن‌ها می‌توان به موضوعات مربوط به نظریه‌ی کنش‌های گفتاری (speech acts) اشاره کرد.

کنش‌های گفتاری یا به عبارت دیگر کارگفت‌ها، چنان‌که در فصل‌های بعد نیز اشاره خواهد شد، انواع گوناگونی دارند که تا کنون برخی از آنها زمینه‌ی پژوهش‌هایی در زبان فارسی و سایر زبان‌ها قرار گرفته‌اند. اما در کنش‌های گفتاری نفرین و دعا تا کنون در زبان فارسی توسط زبان‌شناسان و از دیدگاه زبان‌شناسی کم‌تر تحقیق شده‌است.

با توجه به این نکته که چنین پژوهش‌هایی می‌توانند زمینه‌ای برای مطالعات بعدی در مورد موضوعات گوناگون از جمله فرهنگ عامه، مردم‌شناسی، آموزش زبان و... قرار گیرند و جنبه‌های کاربردی فراوانی داشته‌باشند؛ از میان کارگفت‌های مختلف، بررسی کنش‌های گفتاری نفرین و دعا در زبان فارسی، موضوع پژوهش حاضر قرار گرفت.

۲- نظریات اساسی

اساسی‌ترین نظریه‌ی مورد استفاده در این متن، نظریه‌ی کنش‌های گفتار است که توسط آستین (J.L.Austin) مطرح گردیده و با نظریات سرل (J.R.Searl) کامل‌تر گردیده‌است. در رابطه با این نظریه و جزئیات مطرح در آن، در فصل بعد اشاراتی صورت خواهد گرفت.

۳- ساختار پژوهش

ساختار تحقیق مطابق معمول ساختار پایان‌نامه‌ها در چهار فصل تنظیم گردیده‌است. ابتدا در فصل کلیات پس از طرح کردن پرسش‌های پژوهش و شیوه‌ی کار، به معرفی یا پیشنهاد چند اصطلاح که در این نوشتار با آن‌ها سر و کار خواهیم داشت می‌پردازیم و در ادامه سعی بر آن خواهد بود معنایی که از دو اصطلاح "نفرین" و "دعا" در این تحقیق مد نظر است؛ از معانی و مصداق‌هایی که در حوزه‌های دیگر دارند جدا گردد و با معرفی مختصر برخی از اصطلاحات دیگری که ممکن است در مصداق‌ها با آن دو هم‌پوشی داشته‌باشند؛ تعاریف دقیق، کاربردی و روشنی از دو اصطلاح "نفرین" و "دعا" از دیدگاه زبان‌شناسی و به عنوان دو طبقه از کنش‌های گفتاری ارائه شود.

در فصل دوم نگاهی خواهیم داشت به چارچوب نظری و پیشینه‌ی کارهای انجام گرفته در حوزه‌ی این پژوهش و سپس به بحث پیرامون نظریه‌ی کنش‌های گفتار و جزئیات مطرح شده در آن خواهیم پرداخت و در ادامه سعی بر آن خواهد بود تا در حد امکان، پژوهش‌های انجام گرفته در زمینه‌ی نفرین و دعا از دیدگاه‌های مختلف غیر از زبان‌شناسی و نیز سایر تحقیقات انجام شده در مورد کارگفت‌های مختلف (چه در زبان فارسی و چه در دیگر زبان‌ها) به اختصار معرفی گردند.

فصل سوم اختصاص دارد به مسائلی چون روشن کردن ویژگی‌های عناصر مختلفی که در کارگفت‌های دعا و نفرین دخیل می‌باشند؛ بیان دقیق‌تر تفاوت‌های این دو کارگفت با مفاهیمی که این دو اصطلاح در دیدگاه‌های دیگر دارند و ترسیم دقیق‌تر و روشن‌تر مرزهایی که این دو کارگفت با برخی اصطلاحات هم‌جوار دارند.

در فصل پایانی نیز مطابق معمول، جمع بندی و نتیجه‌گیری انجام خواهد پذیرفت و پیشنهاداتی جهت پژوهش‌های دیگر در این زمینه مطرح خواهد گردید.

اینک می‌پردازیم به پرسش‌های اساسی که این پژوهش در پی یافتن پاسخی برای آنهاست.

۴- پرسش‌های پژوهش

سؤلهایی که در این پژوهش در جستجوی یافتن پاسخی برای آنها می‌باشیم، عبارتند از:

- برای شکل‌گیری کارگفت‌های دعا و نفرین چه عناصر و عواملی (اعم از زبانی و غیر زبانی) در کنار هم قرار می‌گیرند؟

- هر یک از عناصر و عوامل این کارگفت‌ها به چه شکل‌هایی در کارگفت ظاهر می‌شوند؟

- پاره‌گفتارهای نفرین و دعا در زبان فارسی از نظر ساختاری چه ویژگی‌هایی دارند؟

- پاره‌گفتارهای نفرین و دعا چه کارکردهایی در زبان فارسی دارند؟

- آنچه به عنوان کنش‌های گفتاری نفرین یا دعا مطرح می‌شود، چه تفاوت‌ها یا شباهت‌هایی با

مفاهیم دیگری که از این اصطلاحات می‌شناسیم دارد؟

• نفرین‌ها و دعا‌های فارسی، چگونه و با چه معیارهایی از پاره‌گفتارهای مشابه از قبیل دشنام،

ناسزا، قربان صدقه، تهدید و... قابل تفکیک می‌باشند؟

۵- شیوه‌ی کار

می‌دانیم که نگرش به یک پژوهش در دو سطح مفهومی و عملیاتی صورت می‌گیرد که در هر یک از این سطوح، دو پارامتر قابل بررسی است. در سطح مفهومی باید رویکرد و هدف پژوهش روشن شود و در سطح عملیاتی لازم است که میزان کنترل بر روی داده‌ها و نیز شیوه‌های گردآوری داده‌ها مشخص گردد (سلیجر و شوهای، ۱۹۸۹:۲۵). با توجه به این نکات، شیوه‌ی کار پژوهش حاضر را می‌توان به شرح زیر روشن ساخت:

۵-۱- در سطح مفهومی

۵-۱-۱- رویکرد: از آن‌جا که تحقیق حاضر، تاجایی که نگارنده اطلاع دارد، اولین پژوهش زبان‌شناختی در این زمینه در زبان فارسی است، به نظر رسید که نگرش به موضوع با رویکرد ترکیبی/کل‌نگر (synthetic/holistic) بیشتر از رویکرد تجزیه‌ای/سازه‌ای (analytic/constituent) می‌تواند کارساز باشد، چراکه در نخستین پژوهش‌هایی که در یک زمینه صورت می‌گیرد، اغلب سعی بر پوشش دادن هرچه بیشتر جنبه‌های متنوعی از موضوع است و معمولاً تمرکز و دقت بر روی جنبه‌های خاص که رویکردی تجزیه‌ای را می‌طلبد، کاری است که باید در پژوهش‌های تکمیلی صورت گیرد.

۵-۱-۲-هدف: نوشتار حاضر در پی اثبات فرضیه‌ی خاصی نیست و با چند پرسش که پیش از این به آن‌ها اشاره شد، آغاز گردیده و به پیش رفته‌است. از این‌رو می‌توان آن را بیشتر دارای هدفی اکتشافی (heuristic) یا توصیفی (فرضیه‌ساز) دانست نه قیاسی (hypothesis) (فرضیه‌آزما).

۵-۲- در سطح عملیاتی

۵-۲-۱- کنترل داده‌ها: اگرچه در جمع‌آوری داده‌ها متغیرهایی موردنظر بوده که برخی از آن‌ها در پرسشنامه‌ها نیز در نظر گرفته‌شده، با این وجود به‌طور کلی می‌توان گفت جمع‌آوری داده‌ها به شکل طبیعی بوده و کنترل و دستکاری خاصی بر روی آن‌ها انجام نگرفته‌است.

۵-۲-۲- روش جمع‌آوری داده‌ها: از آن‌جا که محدوده‌ی زبانی مورد بررسی در پژوهش، منحصر به گویش منطقه‌ی خاصی نمی‌باشد و مربوط به کل زبان فارسی است، گردآوری اطلاعات از مناطق مختلف کشور امری ضروری می‌نمود. برای رسیدن به این منظور دو راه حل اتخاذ گردید. نخست استفاده از امکانات موجود در حرم مطهر رضوی و خوابگاه دانشجویی به دلیل حضور افرادی از قومیت‌های مختلف ایرانی و دیگری ارسال پرسشنامه به دوستانی که در نقاط مختلف کشور می‌توانستند یاریگر این امر باشند.

تعداد ۱۰۰ برگ پرسشنامه با لحاظ کردن نسبی متغیرهایی چون سن، جنس، میزان تحصیلات، قومیت و ... به شرح زیر توزیع گردید:

۳۰• برگ در بازار مرکزی مشهد، در میان ۲۰ فروشنده‌ی مرد و ۱۰ فروشنده و مشتری زن از سنین بین ۲۴ تا ۷۵ سال توزیع شد.

۴۰• برگ در حرم مطهر رضوی میان ۲۰ زائر مرد و ۲۰ زائر زن از سنین بین ۷ تا ۷۳ سال تکمیل گردید.

۲۰• برگ در خوابگاه دخترانه پردیس (۱) دانشگاه فردوسی میان دانشجویان تحصیلات تکمیلی در بازه‌ی سنی ۲۲ تا ۳۴ سال توزیع شد.

۱۰• برگ توسط پست الکترونیک به دوستانی در شهرهای کرمان، کاشان، نیشابور، تهران، شیراز و اهواز که از پیش اطلاعات لازم به آنان داده شده بود، ارسال گردید.

غیر از این‌ها، شخص نگارنده در طول مدت با استفاده از شیوه‌ی ثبت داده با قلم و کاغذ، بنا به اقتضای مطلب، به تهیه و تکمیل جدول کنش‌ها و برخی نمونه‌های لازم که در متن مورد استفاده قرار گرفته‌اند، اقدام نمود.

بخش بعدی این فصل اختصاص دارد به تعاریف و اصطلاحات به کار رفته در پژوهش.

۶- تعاریف و اصطلاحات

در این بخش، برآنیم تا ابتدا برای برخی مفاهیمی که با آن‌ها سرو کار خواهیم داشت چند اصطلاح معرفی یا پیشنهاد کنیم، سپس تعاریفی روشن و کاربردی برای اصطلاحات به کار رفته در عنوان تحقیق (نفرین، دعا، زبان فارسی) ارائه نماییم و در نهایت به معرفی اشکالات موجود در مسیر بررسی کارگفت‌های دعا و نفرین بپردازیم.

۶-۱- پیشنهاد چند اصطلاح^۱

در ابتدا برای جلوگیری از اطاله‌ی کلام و سهولت ارتباط، به معرفی یا پیشنهاد چند اصطلاح برای مفاهیمی که با آن‌ها سروکار خواهیم داشت می‌پردازیم. اصطلاحات پیشنهادی در دو دسته ارائه می‌شود، یکی اصطلاحاتی که برای بیان ارتباطات موجود میان کنش‌های گفتاری مختلف معرفی می‌گردند، و دیگر چند اصطلاح که برای نامیدن عوامل و عناصر مؤثر در کارگفت‌های مورد بحث پیشنهاد شده.

۶-۱-۱- ارتباطات موجود میان کنش‌های گفتاری مختلف: بسیاری از انواع مختلف

کنش‌های گفتاری نسبت به همدیگر دارای وجوه اشتراک یا شباهت می‌باشند. از جمله اصلی‌ترین این ارتباطات می‌تواند به موارد زیر اشاره کرد:

الف) کارگفت‌های موازی: کارگفت‌هایی مانند نفرین، دشنام، تهدید و... که اغلب برای رسیدن به منظوری واحد عمل می‌کنند و به نوعی می‌توان گفت مکمل یکدیگرند.

ب) کارگفت‌های چرخه‌ای: کارگفت‌هایی مانند گلایه و عذر خواهی که اغلب یکی از آن‌ها زمینه‌ساز دیگری می‌شود.

پ) کارگفت‌های متنافر: مانند کنش‌های گفتاری نفرین و دعا؛ تهدید و وعده وعید؛ ستایش و نکوهش و... که اگرچه در اغلب عناصر تعریف باهم مشترکند، با داشتن یکی دو نکته افتراق اساسی، در دو جهت کاملاً مخالف به پیش می‌روند. مانند دو

۱- اغلب این اصطلاحات توسط خود نگارنده پیشنهاد می‌شود و در صورتی که غیر از این باشد، حتماً به منبع اصطلاح اشاره خواهد شد.

سوی یک خط واحد، که اگرچه امتدادشان مشترک است، اما جهت حرکتشان درست برعکس هم است.

با در نظر گرفتن نکات مذکور، دعا و نفرین دو کارگفت متنافر محسوب می‌شوند که شناختن یکی از آن‌ها کار را برای شناخت دیگری بسیار آسان می‌نماید.

۶-۱-۲- عناصر و اجزای کارگفت‌های نفرین و دعا: پیش از معرفی اصطلاحات دسته

اول، لازم به ذکر است که دو اصطلاح "کنشگر" و "کنش‌پذیر" پیش از این برای بیان نقش‌های معنایی جمله در زبان فارسی مورد استفاده قرار گرفته‌اند اما از آنجا که برای نامیدن مفاهیم مورد نظر اصطلاح مناسب‌تری که در عین اختصار بیانگر ابعاد مفهوم باشد به ذهن نگارنده نرسید، از این دو اصطلاح در این‌جا برای اشاره به مفاهیم دیگری که مطرح خواهد شد، بهره برده‌شد. و دیگر این‌که اصطلاح کنش بیانی (چنان‌که اشاره خواهد شد) برگرفته از نظریات آستین بوده در این پژوهش نیز به همان معنایی استفاده شده که او آن را به کار برده‌است.

الف) **کنشگرگفتار:** (به اختصار کنشگر) کسی که کنش گفتاری را انجام می‌دهد. گوینده‌ی دعا، نفرین یا کنش‌های دیگر.

ب) **کنش پذیرگفتار:** (به اختصار کنش‌پذیر) کسی که کنش گفتار در حق او انجام می‌شود بدون در نظر گرفتن این‌که آیا او خود، در مکالمه حضور دارد و شنونده‌ی مکالمه هست یا نه.

پ) **کنش بیانی:** پاره گفتار ادا شده به عنوان کارگفت دعا یا نفرین.

ت) **خواسته‌ی کنش:** آرزوی نیک یا بدی که توسط کنشگر در کنش گفتاری مطرح می‌شود.